

Spis treści

WSTĘP	13
Część pierwsza	
EPOKA KONGRESU WIEDENSKIEGO I ŚWIĘTEGO PRZYMIERZA	
(1815–1870/1871)	
I. GENEZA, FUNKCJONOWANIE I UPADEK SYSTEMU WIEDENSKIEGO	17
1. Wprowadzenie. Stosunki międzynarodowe na przełomie XVIII i XIX w.	17
1.1. Dwie rewolucje: amerykańska i francuska	17
1.2. Zniknięcie Polski z mapy Europy	19
1.3. System napoleoński	19
1.4. Ameryka, Afryka i Azja na przełomie wieków	21
2. Pierwsze próby tworzenia nowego ładu europejskiego	22
2.1. Rozpad imperium napoleońskiego	22
2.2. Traktat pokojowy	23
2.3. Rozstrzygnięcia terytorialne przed kongresem wiedeńskim	25
3. Kongres wiedeński i jego postanowienia	25
3.1. Ogólna charakterystyka	25
3.2. Problem Saksonii i Polski	28
3.3. Problem Niemiec	30
3.4. Sto dni i drugi pokój paryski	31
3.5. Rozstrzygnięcia w sprawie Niemiec	32
3.6. Problemy Włoch, Holandii i Szwajcarii	33
3.7. Inne decyzje	35
4. Święte Przymierze	36
5. Kwestie narodowe w stosunkach międzynarodowych (1820–1848)	39
5.1. Sprawa grecka	39
5.2. Rewolucja lipcowa we Francji i powstanie Belgii	43
5.3. Sprawa polska	45
5.4. Wiosna Ludów w Europie	47
6. Zmierzch Świętego Przymierza. Wojna krymska i jej konsekwencje ...	50
6.1. Kwestia wschodnia w polityce europejskiej (1831–1841)	50
6.2. Przyczyny i rezultaty wojny krymskiej	52
7. Cztery wojny europejskie. Proces jednoczenia Włoch i Niemiec	57
7.1. Wojna francusko-sardyńsko-austriacka. Zjednoczenie Włoch	57
7.2. Wojna prusko-austriacko-duńska	60
7.3. Wojna prusko-austriacka	62
7.4. Wojna niemiecko-francuska. Zjednoczenie Niemiec	63
II. PROCES KSZTAŁTOWANIA SIĘ ZACHODNIEJ HEMISFERY	
(AMERYKA ANGLOSASKA I ŁACIŃSKA)	68
1. USA: między Hiszpanią i Wielką Brytanią	68
1.1. Zakup Luizjany	68
1.2. Wojna z Anglią i kwestia Kanady	69
1.3. Sprawa Florydy	71
2. Rewolucja niepodległościowa w Ameryce Łacińskiej (1810–1825)	72
2.1. Pojęcie „Ameryka Łacińska”	72

2.2. Przyczyny	73
2.3. Uwarunkowania międzynarodowe	74
2.4. Przebieg i rezultaty	77
3. Doktryna Monroe'ego	81
4. Ekspansja terytorialna USA	84
4.1. Teksas	84
4.2. Kwestia Oregonu i Manifest Destiny	85
4.3. Meksyk	87
4.4. Alaska	89
5. Aspekty międzynarodowe wojny secesyjnej (1861–1865)	91
6. Powstanie Konfederacji kanadyjskiej	94
7. Idea i praktyka federacyjna w Ameryce Łacińskiej	96
8. Stosunki międzynarodowe w Ameryce Środkowej i na Karaibach	101
8.1. Sprawa Kuby	101
8.2. Rywalizacja USA i Wielkiej Brytanii w Ameryce Środkowej	103
8.3. Próba rekolonizacji Dominikany	105
9. Interwencje francuskie w Meksyku	105
10. Rywalizacja subregionalna w rejonie La Platy	109
III. POCZĄTKI RYWALIZACJI MOCARSTW NA DALEKIM I ŚRODKOWYM WSCHODZIE	111
1. Ekspansja brytyjska w Indiach	111
2. Francuska kolonizacja Azji Południowo-Wschodniej	112
3. Wielkie mocarstwa a Chiny	113
4. Japonia i Korea	119
5. Ekspansja Rosji w Azji Środkowej i na Kaukazie	121
6. Rywalizacja angielsko-rosyjska na Środkowym Wschodzie	122
IV. AFRYKA PRZEDKOLONIALNA	124
1. Przemiany w Afryce Północnej	124
2. Międzynarodowe uregulowania w sprawie zniesienia handlu niewolnikami	128
3. Pierwsze posiadłości europejskie w Afryce Zachodniej. Powstanie Liberii	130
4. Opanowanie Afryki Południowej	132
V. PODSUMOWANIE CZĘŚCI PIERWSZEJ	134
DOKUMENTY	145
1. Projekt Deklaracji Prawa Międzynarodowego, złożony Konwentowi Narodowemu Francji 23 kwietnia 1795 r.	145
2. Dekret Napoleona o blokadzie kontynentalnej, Berlin, 21 listopada 1806 r.	145
3. Regulamin w sprawie stopni pierwszeństwa agentów dyplomatycznych, Wiedeń, 19 marca 1815 r.	146
4. Simón Bolívar, List z Jamajki, Kingston, 6 września 1815 r.	147
5. Akt Świętego Przymierza, Paryż, 26 września 1815 r.	147
6. Depesza okólna Austrii, Rosji i Prus, wyjaśniająca cele zjazdu monarchów w Opawie, 1820 r.	148
7. Orędzie Prezydenta Stanów Zjednoczonych Jamesa Monroe'ego w sprawie polityki nieinterwencji, Waszyngton, 2 grudnia 1823 r.	149
8. Traktat o Unii, Lidze i Stałej Konfederacji pomiędzy Republikami Kolumbii, Ameryki Środkowej, Peru i Stanami Zjednoczonymi Meksyku, Panama, 15 czerwca 1826 r.	150
9. Traktat w sprawie pokoju, przyjaźni, handlu, odszkodowań itd. między Wielką Brytanią a Chinami, Nankin, 29 sierpnia 1842 r.	151
10. Brytyjski Akt Ameryki Północnej, 29 marca 1867 r.	152

Część druga

W EPOCE KOLONIALNO-IMPERIALNEJ (1870/71–1918)

VI. EUROPA OD ZJEDNOCZENIA NIEMIEC DO I WOJNY ŚWIATOWEJ	157
1. Sojusz trzech cesarzy	157
2. Kwestia bałkańska i turecka	159
3. Powstanie Trójprzymierza	166
4. Formowanie się Trójporozumienia (Ententy)	170
4.1. Sojusz francusko-rosyjski	170
4.2. Porozumienie francusko-angielskie	173
4.3. Porozumienie angielsko-rosyjskie	175
5. Regulacje prawnomiędzynarodowe w sprawach wojny i pokoju	178
6. Problemy Turcji i Bałkanów	183
6.1. Rewolucja młodoturecka	183
6.2. Aneksja Bośni i Hercegowiny	184
6.3. Dwie wojny bałkańskie	187
6.4. Idee i dążenia Słowian bałkańskich	190
7. Ewolucja Trójprzymierza i Trójporozumienia	195
8. W latach I wojny światowej	200
8.1. Kryzys lipcowy	200
8.2. Cele wojenne mocarstw	205
8.3. Plany zawarcia pokoju	209
8.4. Rewolucja bolszewicka i pokój brzeski	213
8.5. Rozpad Austro-Węgier	215
8.6. Sprawa polska w czasie I wojny światowej	217
VII. PÓŁKULA ZACHODNIA NA PRZEŁOMIE WIEKÓW	220
1. Wojna Pacyfiku i jej konsekwencje	220
2. Narodziny panamerykanizmu	223
3. Problemy międzynarodowe Meksyku w okresie Porfiriatu i rewolucji	228
4. Wojna amerykańsko-hispańska. Niepodległość Kuby, Hawaje i Samoa	234
4.1. Przyczyny wojny	234
4.2. Wojna i jej rezultaty	235
4.3. Niepodległość Kuby	237
4.4. Hawaje i Samoa	238
5. Kanał Panamski. Stosunki z Panamą i Kolumbią	239
6. Interwencje i dążenia integracyjne w Ameryce Środkowej	245
7. Wenezuelskie spory i konflikty	251
8. Brazylia i Argentyna na przełomie wieków	255
9. Kanała między Ameryką a Europą	262
10. Półkula zachodnia w czasie I wojny światowej	263
10.1. Stosunki międzyamerykańskie	263
10.2. USA wobec I wojny światowej	266
VIII. DALEKI I BLISKI WSCHÓD W KOŃCU XIX I NA POCZĄTKU XX WIEKU	269
1. Początek ekspansji Japonii na Dalekim Wschodzie	269
2. Rywalizacja mocarstw w Chinach	271
3. Wojna rosyjsko-japońska i jej konsekwencje	277
4. Problemy międzynarodowe Azji Południowo-Wschodniej	281
5. Na Bliskim i Środkowym Wschodzie	285
6. Chiny i Japonia do I wojny światowej	287
7. Geneza sporu o Palestynę	291

IX. AFRYKA W EPOCE KOLONIALNEJ	293
1. Afryka Północna i Etiopia w kolonialnej rywalizacji mocarstw	293
1.1. Egipt	293
1.2. Sudan	295
1.3. Incydent w Faszodzie	296
1.4. Etiopia	297
1.5. Tunezja	298
1.6. Trypolitania i Cyrenajka	299
1.7. Maroko i entente cordiale jako porozumienie kolonialne	300
2. Opanowanie Konga i Afryki Zachodniej	305
2.1. Kongo	305
2.2. Afryka Zachodnia	308
3. Wojny angielsko-burskie i ich konsekwencje	311
4. Rywalizacja brytyjsko-niemiecka w Afryce Wschodniej	316
X. PODSUMOWANIE CZĘŚCI DRUGIEJ	320
DOKUMENTY	334
1. Sojusz Trzech Cesarzy. Porozumienie z Schönbrunn, 6 czerwca 1873 r.	334
2. Traktat Berliński, Berlin, 13 lipca 1878 r.	334
3. Traktat przymierza Austro-Węgier i Niemiec, Wiedeń, 7 października 1879 r.	335
4. Pierwsza Międzynarodowa Konferencja Państw Amerykańskich, powołanie Międzynarodowej Unii Republik Amerykańskich, Waszyngton, 14 kwietnia 1890 r.	336
5. Aneks do Konwencji IV dotyczącej praw i zwyczajów wojny lądowej, Haga, 18 października 1907 r.	337
6. Z orędzia prezydenta Woodrowa Wilsona do Kongresu Stanów Zjednoczonych Ameryki (14 punktów), Waszyngton, 8 stycznia 1918 r.	338
Część trzecia	
MIĘDZY WOJNAMI 1919–1939	
XI. EUROPA 1919–1939. SYSTEM WERSALSKI I JEGO UPADEK	342
1. Konferencja pokojowa w Paryżu	342
2. Traktat pokojowy z Niemcami	351
3. Traktaty pokojowe z Austrią, Bułgarią, Węgrami i Turcją	356
4. W poszukiwaniu gwarancji dla mniejszości narodowych	362
5. Liga Narodów	363
6. Polska i jej granice	369
6.1. Granica zachodnia i północna	369
6.2. Granica południowa	371
6.3. Granica wschodnia. Wojna 1920 r.	372
7. Państwa bałtyckie, Polska i Rosja Radziecka	377
8. Konferencja w Genewie. Traktat w Rapallo	379
9. Francja i państwa Europy Środkowej i Wschodniej	383
10. Zachód wobec Niemiec po traktacie (1920–1924)	388
11. Locarno	392
12. Zachód wobec Niemiec po Locarno (1925–1933)	395
13. Pakt Briand–Kellogga	397
14. Ruch paneuropejski	400
15. ZSRR – Liga Narodów i rozbrojenie	403

16. Konferencja rozbrojeniowa w Genewie	406
16.1. Polski plan rozbrojenia moralnego	407
16.2. Deklaracja w sprawie równouprawnienia Niemiec w dziedzinie zbrojeń	408
16.3. Plany francuskie: Tardieu oraz Herriota–Paul-Boncoura	409
16.4. Plan Hoovera	410
16.5. Plan MacDonalda	411
17. Francja i Europa Środkowowschodnia	412
17.1. Francja a Polska	412
17.2. Stosunki z ZSRR. Pakt wschodni	413
18. Polska – ZSRR – Niemcy	415
18.1. Pakt polsko-radziecki	415
18.2. Deklaracja polsko-niemiecka	416
19. Mała Ententa. Porozumienie bałkańskie	418
20. Pakt Czterech	421
21. Trzecia Rzesza i Zachód (1933–1936)	423
21.1. Zagłębienie Saary	424
21.2. Problem rozbrojenia i zbrojeń	424
21.3. Remilitaryzacja Nadrenii	427
22. Turcja i sprawa cieśnin	430
23. Oś Berlin–Rzym–Tokio	433
23.1. Aspekty międzynarodowe wojny domowej w Hiszpanii	433
23.2. Oś Rzym–Berlin	436
23.3. Pakt antykominternowski	437
24. Problem Austrii – od Saint-Germain do <i>Anschlussu</i>	438
25. Konferencja monachijska. Rozbiór Czechosłowacji	443
25.1. Polityka appeasementu	443
25.2. Droga do Monachium	444
25.3. Konferencja monachijska i jej konsekwencje	447
26. Problemy bałkańskie	449
26.1. SHS i Jugosławia	449
26.2. Rywalizacja mocarstw na Bałkanach	453
27. Problemy Europy Północnej i kwestia neutralności	456
28. Eskalacja agresji państw osi	459
28.1. Czechosłowacja	459
28.2. Kłajpeda	461
28.3. Albania	463
29. Kolejny cel Trzeciej Rzeszy: Polska	463
30. Pakt Ribbentrop–Mołotow	467
31. Ostatnie tygodnie pokoju	469
31.1. Układ o pomocy wzajemnej między Polską i Wielką Brytanią ...	469
31.2. Fiasko koncepcji bezpieczeństwa zbiorowego	470
32. Problemy innych państw i terytoriów	472
32.1. Problem Irlandii	472
32.2. Problem Gibraltaru	474
32.3. Problem Cypru	476
33. Rozwój organizacji międzynarodowych	478
33.1. Organizacje międzynarodowe pod patronatem Ligi Narodów	478
33.2. Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycu	483

XII. AMERYKA ANGLOSASKA I ŁACIŃSKA W OKRESIE

MIĘDZYWOJENNYM	485
1. USA a traktat wersalski. Konferencja waszyngtońska	485
2. USA i Meksyk	488
3. Polityka dobrego sąsiedztwa	491
4. Ruch panamerykański między wojnami	494
5. Problemy i konflikty południowoamerykańskie	500
5.1. Wojna o Gran Chaco	500
5.2. Konflikt o Letycję i inne spory terytorialne w Ameryce Południowej	502
5.3. Brazylia i Argentyna	506
6. Izolacjonizm i neutralizm w polityce USA	509
7. Kanada	511

XIII. DALEKI I BLISKI WSCHÓD 1919–1939	513
1. Rywalizacja na Dalekim Wschodzie	513
1.1. Republika Dalekiego Wschodu	513
1.2. Stosunki radziecko-chińskie i radziecko-japońskie	515
1.3. Zachód a Chiny	519
2. Agresja Japonii w Chinach	521
3. Wzrost napięć międzynarodowych na Dalekim Wschodzie	526
3.1. Wojna japońsko-chińska	526
3.2. ZSRR a Chiny i Japonia	530
4. Mandaty brytyjskie i francuskie na Bliskim Wschodzie. Syria i Palestyna	531
5. Afganistan i Persja (Iran)	536

XIV. AFRYKA MIĘDZY WOJNAMI	542
1. Problemy międzynarodowe Afryki Północnej	542
1.1. Egipt i Sudan	542
1.2. Maroko i Libia	545
2. Wojna włosko-etiopska	546
3. Problemy terytoriów mandatowych i Związku Południowej Afryki	551
3.1. System mandatowy w Afryce i jego funkcjonowanie	551
3.2. Problemy Związku Południowej Afryki	554
3.3. Niemcy wobec Afryki 1919–1939	555

XV. PODSUMOWANIE CZĘŚCI TRZECIEJ	556
----------------------------------	-----

DOKUMENTY	570
-----------	-----

1. Traktat pokoju z Niemcami. Część I. Pakt Ligi Narodów, Wersal, 26 czerwca 1919 r.	570
2. Traktat między RSFRR a Niemcami, Rapallo, 16 kwietnia 1922 r.	576
3. Traktat wzajemnej gwarancji pomiędzy Belgią, Francją, W. Brytanią, Włochami i Niemcami (tzw. Pakt Reński), Locarno, 16 października 1925 r.; Londyn, 1 grudnia 1925 r.	577
4. Traktat o wyrzeczeniu się wojny (tzw. Pakt Brianda–Kellogga), Paryż, 27 sierpnia 1928 r.	578
5. Akt Wykonawczy do postanowień Konferencji Imperialnych z 1926 i 1930 r. (Statut Westminsterki), Londyn, 11 grudnia 1931 r.	579
6. Przemówienie prezydenta Franklina D. Roosevelta: Polityka Dobrego Sąsiedztwa, Waszyngton, 12 kwietnia 1933 r.	581
7. Międzyamerykańska Konferencja w sprawie umocnienia pokoju. Deklaracja Zasad Solidarności i Współpracy Międzyamerykańskiej, Buenos Aires, 21 grudnia 1936 r.	582
8. Układ o nieagresji między Niemcami i Związkiem Radzieckim (tzw. Pakt Ribbentrop–Mołotow), Moskwa, 23 sierpnia 1939 r.	582

Część czwarta

GLÓWNE PROBLEMY STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH W LATACH II WOJNY ŚWIATOWEJ

XVI. OD WOJNY DO POKOJU	587
1. Stosunki międzynarodowe od września 1939 do czerwca 1941	587
1.1. Agresje radzieckie 1939–1940	587
1.2. Pakt Trzech	591
1.3. Współdziałanie sojusznicze francusko-brytyjskie	592
1.4. USA w latach neutralności	594
2. Ukształtowanie koalicji antyhitlerowskiej 1941–1942	598
2.1. Przystąpienie Stanów Zjednoczonych do wojny	598
2.2. Zawiązanie Wielkiej Koalicji	600
2.3. Inne porozumienia sojusznicze	603
2.4. Karta Atlantycka i Deklaracja Narodów Zjednoczonych	605
3. Wielka koalicja w latach 1943–1944	607
3.1. Współdziałanie amerykańsko-brytyjskie	607
3.2. Konferencje: moskiewska i teherańska	609
4. Koniec wojny i rozstrzygnięcia pokojowe	611
4.1. Konferencja jałtańska	611
4.2. Powstanie ONZ	615
4.3. Konferencja poczdamska	616
4.4. Kapitulacja Japonii	618
5. Przyszłość Europy w planach mocarstw	620
6. Półkula zachodnia w latach II wojny światowej	624
6.1. Kanada	624
6.2. USA i Ameryka Łacińska	628
6.3. Argentyna	632
7. Inne państwa i terytoria w latach wojny	635
7.1. Jugosławia	635
7.2. Turcja	638
7.3. Hiszpania i Portugalia	641
7.4. Indie, Australia i Nowa Zelandia	644
XVII. PODSUMOWANIE CZĘŚCI CZWARTEJ	649
DOKUMENTY	652
1. Pakt pomiędzy Niemcami, Włochami i Japonią (tzw. Pakt Trzech), Berlin, 27 września 1940 r.	652
2. Karta Atlantycka. Pancernik „Prince of Wales” na Atlantyku, 14 sierpnia 1941 r.	652
3. Deklaracja Narodów Zjednoczonych, Waszyngton, 1 stycznia 1942 r.	653
4. Deklaracja czterech mocarstw dotycząca powszechnego bezpieczeństwa, Moskwa, 30 października 1943 r.	654
5. Komunikat z Konferencji Krymskiej, Jalta, 11 lutego 1945 r.	654
6. Międzyamerykańska Konferencja w sprawie wojny i pokoju. Deklaracja Wzajemnej Pomocy i Solidarności Amerykańskiej (Deklaracja Chapultepec), Meksyk, 3 marca 1945 r.	657
7. Uchwały Poczdamskie, Berlin, 2 sierpnia 1945 r.	659
XVIII. CHRONOLOGIA WYDARZEŃ 1800–1945	666

SŁOWNIK TERMINÓW HISTORYCZNO-MIĘDZYNARODOWYCH	708
WYBRANA BIBLIOGRAFIA	722
INDEKS NAZWISK	741
TABLE OF CONTENTS	759

Spis map

Mapa 1. Europa po kongresie wiedeńskim	34
Mapa 2. Zjednoczenie Włoch	58
Mapa 3. Zjednoczenie Niemiec	64
Mapa 4. Ameryka Środkowa i Południowa w początkach XIX wieku	78
Mapa 5. Wojna USA z Meksykiem i meksykańskie straty terytorialne	88
Mapa 6. Stany Zjednoczone w czasach wojny secesyjnej	92
Mapa 7. Europejskie porozumienia sojusznicze do wojen bałkańskich	177
Mapa 8. Straty terytorialne imperium otomańskiego na Bałkanach, 1912–1913	189
Mapa 9. Rywalizacja mocarstw w Chinach od połowy XIX w. do I wojny światowej	274
Mapa 10. Ekspansja kolonialna Francji w Indochinach	282
Mapa 11. Ekspansja mocarstw kolonialnych w Afryce do I wojny światowej ..	317
Mapa 12. Europa po I wojnie światowej	352
Mapa 13. Rozpad Austro-Węgier po I wojnie światowej	357
Mapa 14. Bitwa warszawska	373
Mapa 15. Ekspansja terytorialna III Rzeszy przed II wojną światową	462
Mapa 16. Spory terytorialne w Ameryce Łacińskiej w okresie międzywojennym	503
Mapa 17. Zdobycze terytorialne Japonii w Azji od 1874 do 1937 r.	525
Mapa 18. Turcja i Bliski Wschód w okresie międzywojennym	532
Mapa 19. Agresje radzieckie 1939–1940	588
Mapa 20. Podboje terytorialne Japonii podczas II wojny światowej	619